

УДК 343.28/.29:347.965.42(477)(045)

DOI <https://doi.org/10.32782/cuj-2026-2-19>**Одинцова Олена Володимирівна**

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри державно-правових дисциплін

Навчально-наукового інституту права та соціального менеджменту

Донецького державного університету внутрішніх справ

ORCID: 0000-0003-3864-228X

**ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ ПРИ ЗВІЛЬНЕННІ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ (НЕПРИЗНАЧЕННІ ПОКАРАННЯ)
У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ПРИМИРЕННЯМ ВИННОГО З ПОТЕРПІЛИМ**

Статтю присвячено порівняльно-правовому аналізу умов звільнення від кримінальної відповідальності / непризначення покарання (вимоги чинної ст. 46 Кримінального кодексу України та ч. 1 ст. 3.4.1. проекту нового Кримінального кодексу України станом на 22 лютого 2026 р. у разі примирення винного з потерпілим через призму обов'язку особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, визнати себе винуватою у його вчиненні. Під умовами звільнення від кримінальної відповідальності ми розуміємо вчинення кримінального правопорушення вперше; коло кримінальних правопорушень, за якими особу може бути звільнено від кримінальної відповідальності / не призначено їй покарання; обов'язок усунути заподіяну шкоду та відшкодувати завдані збитки.

Було обґрунтовано, що доповнення ч. 1 ст. 3.4.1. проекту КК України умовою «визнала себе винуватою у вчиненні такого кримінального правопорушення» заслуговує на схвалення. Статтю 46 КК України було запропоновано доповнити зазначеним положенням, а також розширити сферу її дії за рахунок умисних нетяжких злочинів, які посягають більшою мірою на приватні інтереси потерпілих і за якими позиція саме останнього мала б мати вирішальне значення, за умови повного відшкодування завданих збитків або усунення заподіяної шкоди. Наголошено на застосуванні звільнення від кримінальної відповідальності лише до випадкових, ситуативних, у крайньому випадку нестійких злочинців.

Покладення на особу, яка вчинила не лише проступок, необережний нетяжкий злочин, а й умисний нетяжкий злочин обов'язку визнати себе винуватим, поєднане із звуженням змісту терміну «вперше» та зобов'язанням повністю відшкодувати завдані збитки або усунути заподіяну шкоду дозволить виважено розширити сферу дії ст. 46 КК України, а значить економити ресурси правоохоронної та судової систем і одночасно забезпечувати захист прав потерпілих від низки умисних нетяжких злочинів відповідно до принципів гуманності та справедливості.

Ключові слова: примирення винного з потерпілим, кримінальне правопорушення, кримінальний проступок, кримінальна відповідальність, звільнення від кримінальної відповідальності, покарання, кримінальний закон, посткримінальна поведінка.

Odyntsova O. V. Plea of guilt in the discharge from criminal liability and discharge in connection with reconciliation of the offender and the victim

The article is devoted to a comparative legal analysis of the conditions for discharge from criminal liability / non-imposition of punishment (the requirements of the current Article 46 of the Criminal Code of Ukraine and Part 1 of Article 3.4.1 of the Draft Criminal Code of Ukraine as of 22 February 2026) in cases of reconciliation between the offender and the victim, through the prism of the obligation of a person who has committed a criminal offense to admit guilt in its commission.

It was substantiated that supplementing Part 1 of Article 3.4.1 of the Draft Criminal Code of Ukraine with the condition “pleaded guilty to committing that criminal offence” deserves approval. It was proposed to supplement Article 46 of the Criminal Code of Ukraine with the this provision, as well as to expand its scope to include intentional minor crimes that predominantly infringe upon the private interests of victims, in which the position of the victim should have decisive significance, provided that full compensation for damages or remediation of the harm

caused is ensured. Emphasis was placed on the discharge from criminal liability only to accidental, situational, and, in extreme cases, unstable offenders.

Imposing on a person who has committed not only a criminal misdemeanor or a reckless minor crime, but also an intentional minor crime, the obligation to plea of guilt, combined with narrowing the meaning of the term “for the first time” and requiring full compensation for damages or remediation of the harm caused, would allow for a balanced expansion of the scope of Article 46 of the Criminal Code of Ukraine and, consequently, would help save the resources of law enforcement and judicial systems while simultaneously ensuring the protection of victims’ rights in cases of a number of intentional minor crimes in accordance with the principles of humanity and justice.

Key words: *reconciliation of the offender and the victim, criminal offence, minor crime, criminal liability, discharge from criminal liability, punishment, criminal law, behaviour after a criminal offense.*

Вступ. У зв’язку із широкомасштабним вторгненням РФ на територію України особливої актуальності набула проблематика економії кримінально-правової репресії за рахунок тих кримінально каранних діянь, які характеризуються найменшою суспільною небезпечністю. З іншого боку, економія кримінально-правової репресії має застосовуватись виважено і до тих осіб, які на неї заслуговують, тобто відповідати принципам гуманності та справедливості. Однією із чинних у Кримінальному кодексі України (далі – КК України) заохочувальних норм є ст. 46 КК України (звільнення від кримінальної відповідальності у зв’язку з примиренням винного з потерпілим). Нам імпонує позиція Яценка Я.М., який вважає примирення з потерпілим центральною ланкою відновлювального правосуддя, а його головною функцією як моделі відновлювального правосуддя – поновлення у найкоротший термін порушеної в результаті вчиненого злочинного посягання рівноваги інтересів потерпілого, особи, яка його вчинила, і суспільства [1, с. 179]. Її «аналогом» у проекті нового КК України станом на 22 лютого 2026 року стала ч. 1 ст. 3.4.1. (у зв’язку із трансформацією інституту звільнення від кримінальної відповідальності у субінститут непризначення покарання у зв’язку з позитивною поведінкою особи після вчинення кримінального правопорушення, а саме примиренням з потерпілим [2, с. 6–7]).

Матеріали та методи. Проблематику інституту звільнення від кримінальної відповідальності досліджували М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, О.П. Горох, О.О. Дудоров, О.О. Житний, Л.М. Кривоченко, О.М. Лемешко, В.О. Навроцький, Є.О. Письменський, В.В. Скибицький, Л.Д. Удалова, М.І. Хавронюк,

Л.А. Хруслова, П.В. Хряпінський, Д.В. Філін, С.С. Яценко. Низка науковців – В.М. Бурдін, А.А. Вознюк, Л.В. Головка, М.Є. Григор’єва, А.О. Ізраєлян, О.С. Козак, Л.П. Краснопольська, В.Н. Куц, Л.Д. Удалова, П.С. Матишевський, Ж.В. Мандриченко, М.І. Хавронюк, Є.В. Фесенко, А.М. Яценко тощо – досліджували поняття, правову природу, суб’єктний склад, підстави, умови його застосування звільнення від кримінальної відповідальності у зв’язку з примиренням винного з потерпілим. Згадані вчені зробили вагомий внесок у дослідженні вказаної проблематики.

У попередній статті [3] нами було здійснено порівняльно-правовий аналіз положень ст. 46 чинного КК України та ч. 1 ст. 3.4.1. проекту КК України станом на 22 лютого 2026 року за такими ознаками: вчинення кримінального правопорушення вперше; коло кримінальних правопорушень, за якими особу може бути звільнено від кримінальної відповідальності / не призначено їй покарання; обов’язок усунути заподіяну шкоду та відшкодувати завдані збитки. Аналіз ми здійснювали окремо по кожному із цих критеріїв, не пов’язуючи їх між собою.

Проте у зв’язку з обмеженістю обсягу роботи у попередній статті нами не було розглянуто ще одну істотну відмінність між ст. 46 КК України та ч. 1 ст. 3.4.1. проекту нового КК України, а між тим вона має важливе значення і тісно пов’язана із іншими умовами звільнення від кримінальної відповідальності. На відміну від ст. 46 КК України у ч. 1 ст. 3.4.1. проекту нового КК України міститься обов’язок особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, визнавати себе винуватою у його вчиненні.

Для досягнення поставленої мети були використані такі загальнонаукові і

спеціально-наукові методи: структурно-функціональний – при визначенні значення визнання себе винуватою особою, яка вчинила кримінальне правопорушення та її зв'язку з іншими умовами звільнення від кримінальної відповідальності та непризначення покарання; догматичний – при аналізі юридичної конструкції ст. 46 чинного КК України та ч. 1 ст. 3.4.1. проекту КК України; логічно-граматичний – при встановленні етимологічного змісту деяких понять і термінів; метод моделювання – для побудови пропозицій до ст. 46 КК України.

Метою статті є порівняльно-правовий аналіз умов звільнення від кримінальної відповідальності у порядку ст. 46 чинного КК України та непризначення покарання на підставі ч. 1 ст. 3.4.1. проекту КК України станом на 22 лютого 2026 р. [4; 5] через призму обов'язку особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, визнати себе винуватою у його вчиненні. У даній статті, як і раніше, під умовами звільнення від кримінальної відповідальності ми розуміємо «додаткові обставини формального характеру, визначені відповідними кримінально-правовими положеннями, наприклад тяжкість злочину, відсутність повторності тощо» [3, с. 42–46; 6, с. 269].

Результати. У першу чергу, звернімо увагу на значення визнання себе винуватою особою, яка вчинила кримінальне правопорушення, при призначенні покарання та вірогідності, що у подальшому вона не буде вчиняти нові злочини чи кримінальні проступки. Визнання вини – це не просто і не тільки позитивна дія, що стосується конкретного кримінально-правового конфлікту. На нашу думку, це додаткова обставина, яка знижує вірогідність протиправної поведінки винного у майбутньому, окрім примирення та відшкодування збитків. Це обставина, яка вказує, що, вірогідно, винний виправдає ту довіру, яку держава йому висловила і замість державного осуду, реалізації кримінальної відповідальності у тій чи іншій формі, дозволила продовжити своє життя без ярлика «судимий», «раніше судимий», звільнивши його від кримінальної відповідальності.

Невизнання особою себе винуватою в умовах, коли її вина підтверджується доказами,

традиційно розцінюється як обставина, яка вказує на спрямованість особистості на подальшу протиправну поведінку, її небажання змінюватись на краще.

Зазначимо, що у доктрині кримінального права [7] зазначається, що від кримінальної відповідальності звільняється особа, яка зобов'язана її нести (якій має бути призначене покарання), при цьому при вирішенні питання про звільнення від кримінальної відповідальності суд має переконатись у тому, що діяння, поставлене особі у провину, дійсно мало місце; що воно містить склад злочину; особа *винна* у його вчиненні (курсивом виділено автором). У межах роботи над дисертацією А.О. Ісраєлян проаналізував 65 ухвал судів першої інстанції, які набрали законної сили щодо закриття кримінального провадження у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим і виокремив три підходи суду щодо встановлення в діях особи складу кримінального правопорушення:

1) в судовому рішенні чітко сформульовано, що особа вчинила діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, та її вину встановлено;

2) в рішенні окремо не наголошується на тому, що особа є винною у вчиненому злочину, хоча опосередковано судом вказується така інформація;

3) питання щодо встановлення вини особи, яка притягається до кримінальної відповідальності, судом не вирішується [8, с. 30–32, 154].

На жаль, дослідник не зазначив питомо вагу ухвал, у яких проявляється кожен із виокремлених ним підходів. Проте можемо припустити, що суди нерідко керуються згаданим вище положенням постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності» № 12 від 23.12.2005 року і встановлюють вину підсудного прямо або опосередковано. Через обмеженість обсягу роботи поза увагою залишимо ситуації, коли суди не встановлюють вину підсудного, але застосовують ст. 46 КК України.

Зосередимось на ситуаціях, коли суд встановив вину підсудного у вчиненні проступку

або необережного нетяжкого злочину, а останній не визнає себе винуватим, лише надав свою згоду на звільнення його від кримінальної відповідальності. За умов, що вона, примирилась з потерпілим, повністю або частково відшкодувала завдані збитки або усунула заподіяну шкоду, вперше вчинила зазначене кримінальне правопорушення, відповідно до ст. 46 КК України, суд звільняє таку особу від кримінальної відповідальності. Але згадаймо, що, крім іншого, це правопорушення могло бути вчинено «вперше» лише у юридичному значенні цього терміну. У дійсності підсудний на момент винесення такої ухвали вже міг мати кримінальний досвід, але був звільненим від кримінальної відповідальності за попередні свої проступки чи злочини або по ним спливили строки давності виконання вироку, або була погашена чи знята судимість. Яка ж вірогідність подальшої правомірної поведінки звільненого від кримінальної відповідальності?

Ніяким чином не знецінюючи значення тих обов'язків, що покладаються на винну особу, нам вдається непослідовною позиція законодавця у тому, що особі, яку суд планує звільнити від кримінальної відповідальності, дозволяється не визнавати себе винуватою. Як зазначалось раніше [3, с. 43–44], ми є прибічниками позиції розширення сфери застосування ст. 46 КК України за рахунок нетяжких умисних злочинів, які посягають більшою мірою на приватні інтереси потерпілих і за якими позиція саме останнього мала б мати вирішальне значення, але за умови, що особа, яка вчинила цей умисний злочин, визнала себе винуватою. На нашу думку, ще можна якось «закрити очі» на ту обставину, що чинна редакція ст. 46 КК України не вимагає від особи, яка вчинила проступок чи необережний нетяжкий злочин, визнавати себе винуватою і обмежується тим, що вона повністю або частково відшкодувала завдані збитки або усунула заподіяну шкоду та примирилась з потерпілим. Але такий стан речей неприпустимий за умисними, хоч і нетяжкими, злочинами. Тому, спираючись на вище сказане, ми підтримуємо позицію, втілену у ч. 1 ст. 3.4.1. проекту КК України: непризначення покарання

можливе щодо осіб які примирились з потерпілим, здійснили реституцію і компенсацію і при цьому визнали свою винуватість у вчиненні провини або умисного чи необережного злочину 1-3 ступеня тяжкості. Щоправда сподіваємось, що розробники проекту КК України у процесі роботи над документом все ж таки звзуть значення терміну «вперше» [3, с. 43].

Зауважимо, що у редакціях проекту КК України станом до 02 квітня 2025 року вказана вимога була відсутньою, натомість був обов'язок щиро покаятись [9]. Через обмеженість обсягу роботи ми не будемо зупинятись детально на співвідношенні цих понять, але з огляду на визначення поняття «щире каяття», сформульоване Верховним судом [10] у цілому схвалюємо поточну редакцію проекту КК України.

Крім того, необхідною умовою застосування ст. 46 КК України за умисними нетяжкими злочинами, з огляду на їх більшу суспільну небезпечність у порівнянні з необережними нетяжкими злочинами, за нашим переконанням, має бути відшкодування завданих збитків або усунення заподіяної шкоди *у повному обсязі*.

У будь-якому випадку, хочемо звернути увагу на те, що дуже важливо, щоб звільнення від кримінальної відповідальності, зокрема у порядку ст. 46 КК України, застосовувалось, говорячи мовою кримінології [11, с. 116], до випадкових, ситуативних, у крайньому випадку, нестійких злочинців, і однозначно не застосовувалось до злісних злочинців, навіть якщо кримінальне правопорушення, за яким приймається рішення, вони вчинили вперше у юридичному значенні цього слова.

Висновки. Таким чином, доходимо висновку, що аналізувати умови звільнення від кримінальної відповідальності / непризначення покарання за тією чи іншою підставою слід у їх нерозривному зв'язку, а не відокремлено. Доповнення ч. 1 ст. 3.4.1. проекту КК України умовою «визнала себе винуватою у вчиненні такого кримінального правопорушення» застосовує на схвалення. Статтю 46 КК України пропонуємо доповнити зазначеним положенням, а також розширити сферу її дії за рахунок умисних нетяжких злочинів, які посягають

більшою мірою на приватні інтереси потерпілих і за якими позиція саме останнього мала б мати вирішальне значення, за умови повного відшкодування завданих збитків або усунення заподіяної шкоди.

Покладення на особу, яка вчинила не лише проступок, необережний нетяжкий злочин, а й умисний нетяжкий злочин, але є випадковим, ситуативним, у крайньому випадку нестійким злочинцем, обов'язку визнати себе

винуватим, поєднане із звуженням змісту терміну «вперше» та зобов'язанням повністю відшкодувати завдані збитки або усунути заподіяну шкоду дозволить виважено розширити сферу дії ст. 46 КК України, а значить економити ресурси правоохоронної та судової систем і одночасно забезпечувати захист прав потерпілих від низки умисних нетяжких злочинів відповідно до принципів гуманності та справедливості.

Література

1. Ященко А.М. Примирення з потерпілим у механізмі кримінально-правового регулювання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди. Харків, 2006. 145 с.
2. Горох О. Звільнення від покарання за проектом нового Кримінального кодексу України. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2021. Т. 8. С. 3–13. DOI: <https://doi.org/10.18523/2617-2607.2021.8.3-15>
3. Одинцова О.В. Примирення винного з потерпілим як підстава звільнення від кримінальної відповідальності та непризначення покарання (за чинним Кримінальним кодексом України та проектом нового кримінального кодексу України). *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2026. № 1 (17). С. 42–46. <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2026-1-17-7>
4. Кримінальний кодекс України Кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.
5. Кримінальний кодекс України : контрольний текст проекту (станом на 22.02.2026). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2026/02/24/kryminalnyj-kodeks-22-02-2026-ukr.pdf> (дата звернення: 26.03.2026).
6. Куц В.М. Звільнення від кримінальної відповідальності та перспективи його законодавчого врегулювання. *Часопис Київського університету права*. 2021. № 2. С. 267–270. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.2.2021.54>
7. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 12. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-05> (дата звернення: 26.02.2026).
8. Ізраєлян А.О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим: дис. ... докт. філос. за спец. 081 Право / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2022. 186 с.
9. Архів проектів нового Кримінального кодексу. Новий Кримінальний Кодекс : офіційний сайт. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code-arhiv> (дата звернення: 26.02.2026)
10. Постанова Верховного Суду від 15 листоп. 2021 р.; *справа № 199/6365/19*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101138476>
11. Криминологія : підручник / О.М. Джужа, В.В. Василевич, В.В. Черней, С.С. Чернявський та ін.; за заг. ред. В.В. Чернея ; за наук. ред. О.М. Джужі. Київ : ФОП Маслаков, 2020. 612 с.

References

1. Iashchenko, A.M. (2006). Prymyrennia z poterpilym u mekhanizmi kryminalno-pravovoho rehuliuvan- nia : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.08 / Kharkivskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet im. H.S. Skov- orody. Kharkiv. [in Ukrainian].
2. Horokh, O. (2021). Zvylnennia vid pokarannia za proiekтом novoho Kryminalnogo kodeksu Ukrainy [Exemption from punishment under the project of the new Criminal Code of Ukraine]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Yurydychni nauky*, 8, 3-13. DOI: <https://doi.org/10.18523/2617-2607.2021.8.3-15> [in Ukrainian].
3. Odyntsova, O.V. (2026). Prymyrennia vynnogo z poterpilym yak pidstava zvylnennia vid kryminal- noi vidpovidalnosti ta nepryznachennia pokarannia (za chynnym Kryminalnym kodeksom Ukrainy ta proiekтом novoho kryminalnogo kodeksu Ukrainy). [Reconciliation of the offender and the victim in the discharge from criminal liability and discharge (under the current criminal code of Ukraine and the draft of

the new Criminal code of Ukraine)]. *Ukrainska politseistyka: teoriia, zakonodavstvo, praktyka*, 1, 42–46. <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2026-1-17-7> [in Ukrainian].

4. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 № 2341-III. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2001. № 25-26. St. 131 [in Ukrainian].

5. Kryminalnyi kodeks (proiekt) : Kontrolnyi tekst stanom na 22.02.2026. (2026) N. p. [Electronic resource] N. p. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2026/02/24/kryminalnyj-kodeks-22-02-2026-ukr.pdf> [in Ukrainian].

6. Kuts, V.M. (2021). Zviltennia vid kryminalnoi vidpovidalnosti ta perspektyvy yoho zakonodavchoho vrehuliuvannia [Discharge from criminal liability and prospects for its legislative settlement]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, 2, 267-270. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.2.2021.54> [in Ukrainian].

7. Pro praktyku zastosuvannia sudamy Ukrainy zakonodavstva pro zviltennia osoby vid kryminalnoi vidpovidalnosti [On the practice of applying legislation on the exemption of a person from criminal liability by the courts of Ukraine]: Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 23 hrudnia 2005 r. № 12. Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy». [in Ukrainian].

8. Israeliian, A.O. (2022). Zviltennia vid kryminalnoi vidpovidalnosti u zviazku z prymyrenniam vynnoho z poterpilym [Discharge from criminal liability in view of reconciliation of the offender and the victim]. *Extended Candidate`s thesis*. Odesa. [in Ukrainian].

9. Arkhiv proiektiv novoho Kryminalnoho kodeksu. *Novyi Kryminalnyi Kodeks : ofitsiinyi sait*. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code-arhiv> [in Ukrainian].

10. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 15 lystop. 2021 r.; sprava № 199/6365/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101138476> . [in Ukrainian].

11. Kryminolohiia : pidruchnyk / O.M. Dzhuzha, V.V. Vasylevych, V.V. Cherniei, S.S. Cherniavskiyi ta in.; za zah. red. V.V. Chernieia ; za nauk. red. O.M. Dzhuzhi. (2020). Kyiv : FOP Maslakov. [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 17.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 15.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026